

Biró Lajos levelei Uj-Guineából.

(Folytatás.)

IX.

(Kosztka László gyógyszerész úrhoz irt leveléből.)

Stephansort, Uj-Guinea, 1896. december 5.

Levelével nagyon megörvendeztetett; de még jobban azzal az örömhírrrel, hogy eljön az én gyönyörű tamol pátriámba. Jó lélekkel bátoríthatom rá; nem hiszem, hogy valaha bántson e tanácsomért a lelkiismeret, vagy ön a szememre hányja! Nem mindenkinek merném ezt tanácsolni, nem is mindenkit látnék itt szívesen, de az Ön társaságának lelkéből örvendének: két ilyen ficzkó, mint mi vagyunk, lefőzné az egész Nagy-Németországot! Hogy nevetnök innen az őserdőből a czudar világot!

Kérdéseire íme a válasz:

Meddig maradok itt? Örökkéig! Nem megyek én innen el soha, úgy megszerettem itt. Nem volnék én ilyen boldog, ilyen szabad sehol a világon. Se ilyen nagy úr! Már csak az, hogy én európai vagyok, feljogosít arra, hogy leüssem a kuli fejéről a tökfedőt, ha tíz lépésre előttem le nem kapja s tíz lépésre utánnam fel meri tenni. Mert ő csak ázsiai. Szép idea az »Egyenlőség«, de csak felfelé, lefelé mindenkinek derogál.

Idáig még nem maradtam egy helyen; már a harmadik telepen taposom Uj-Guinea földjét; most megyek a Huon-Golfrá; itt hagyom az esős szakot. Majd úgy félesztendő mulva felkanyarodom az emberevők közé; onnan újra odább, odább, a hova alkalmilag eljutni lehet.

Ha így megy, kezdem magamat valódi »Seebumler«-ré kinőni. Ausztrália felé ritkán, csak alkalmilag van összeköttetés; oda most Singapore-on át vezet az út. Nem is vágyom oda; az már nagyon czivilizált világ nekem.

Ruhát csak annyit hozzon Európából, a mennyivel Singaporeig eljuthat. A hazulról hozott nyári ruhát csak éjjel viselheti, mint a cigány a lopott sapkát. A rendes viselet itt, mint Ceylontól kezdve mindenütt, a fehér nadrág és kabát, a mi Singaporeban olcsóbb, mint Európában. Egy öltözet 6—7 márka. Ebből kell egy pár tuczat, mert naponként sokszor kétszer is kell változtatni. Erdőbe sárgabarna vászonruha jó, a mit Singaporeban eleget látni a malájokon; ez olcsó (3—4 márka), erős, könnyű és jó mosó. Kalap a rendes trópusi parafakalap, a mit, ha otthon vesz meg, megbánja; az csak dísz-turistáknak való; itt kettőt és jót vehet az árán. Ellenben könnyű sapkát, mosót, jó ha hoz néhányat, mert födetlen fővel még az árnyas erdőben sem szabad járni. Ilyet én nem hoztam, hát most papiroscsákót viselek, mint a gyerek, mikor katonásdit játszik. Kalap csak addig kell, míg az erdőt elérem, azután a boy hozza. Inget szintén nem tanácsos otthon szerezni be; legfőlebb olyan kötött háló formát, a milyent a dunai zsákhordó

napszámosokon láttam. Ezt is, még könnyű gyapot-ingeket Singaporeban ve-
gyen, legalább pár tuczatot. Ha szeret
káromkodni, s azt is akarja, hogy legyen
miért, akkor hozzon lehető legkönnyebb
Jäger-inget; cipőt, csizmát hozzon, a
mennyit csak lehet; még az ócskákat se
hagyja otthon; ha van rajta egy pár lyuk,
annál jobb vele a vízben járni, földolog,
hogy talpa legyen. Itt fehér vászon cipő
járja. Olcsó az igaz, de rossz. A telepen
minden rossz cipőt én kapok aján-
dékba, még sincs elég erdőbe való czi-
póm. Harisnya sok kell, magas szárú is,
hogy alul bele lehessen húzni a nadrá-
got, mert e nélkül a moszkitók meg-
tánczoltatják. Ha még ellátta magát elég
zsebkendővel, törülközővel, néhány szal-
vétával, pár abrosszal, lepedővel, vánkos-
czihával, meg van minden ruhaneműje.
Csak még 3—4 jó meleg gyapjutakaró
kell hozzá. Kell a láz idején izzasztónak.

Vadászfegyvert, patront, hozzon a
mennyit csak lehet. Az itt kincs. Puska-
por és serét Singaporeban olcsó.

Feltűnhetett, hogy minden bevásár-
lással Singaporera utalok. Oda közvetet-
len európai gyárakból olyan tömegesen
szállítják a szükségeseket, hogy olcsóbb
mint otthon. Ha én akkor úgy tudtam
volna, mint most, azon a pénzen, a mit
pakkomért a hajóig fizettem (mintegy
90 frt) sok szép egyebet vehettem volna.
Az igaz, hogy Genuától nem került egy
krajczáromba se.

Az ételtem nagyon drága. Legfőbbek
a bádogba forrasztott konzervált anya-
gok. Levesfélék, becsínáltak, főzelék
Európából, kivált Hollandiából s Német-
országból jó, juh és marhahús konzer-
vek Ausztráliából, gyümölcs Kaliforniá-
ból, liszt, zsír, rizs Ázsiából. A nagy
telepeken, pl. itt, hetenként kétszer mar-
hát vágnak, egyszer disznót. Tejet is
lehet kapni. Egyébként ételtem dolgá-
ban a benszülöttekre nem lehet számí-

tani. A vadászat csak néhol fizet, a
korallszigeteken, a hol némely fajta ga-
lamb bőven van.

Hazulról élelmiszernek kifizetné
magát az árpadara, kukoriczadara és
mindenekfölött az alföldi tarhonya és
lebbencs. Természetesen mindnek jó szá-
razon, tán a meleg kemenczéből egye-
nest beöntve, bádogedénybe kellene
forrasztva lenni. Ezek itt kincseket ér-
nének. Meg a száraz borsó, bab, lencse.

Igen, és hozna magával vetemény-
magot sokat, sokat. Saláta, petrezse-
lyem, sárgarépa, zeller, hónapos retek,
ugorka, sárga- és görögdinnye, hagyma
(magban), bab, itt pompásan nő, de ma-
got nem érlel. Csak a borsó nem hoz
virágot.

Azután még tanuljon meg főzni, ki-
vált pecsenyét többféle szószban készí-
teni, s tanuljon jól fotografálni. Én most
a főzésben és fotografálásban sokban
fennakadok. S a mi földolog, ha jön és
jöhet, ne siessen a jövetellel. Én is
megbántam, hogy legalább még vagy
két hónapig nem maradtam. Még sokat
tanulhattam volna. Váltunk még egy
pár levelet, még sok mondani valóm
lenne.

Gyógyszerek persze szükségesek, de
csak magunk, vagy az európaiak szá-
mára. Benszülöttnek nem kell; még a
telepeken is csak ritka esetben, legfel-
jebb súlyos sebbel jó az orvoshoz. Leg-
inkább kötszerre van szükség, de azt
is kapni bőségben minden hajón, min-
den telepen, sokszor ajándékba is. Ellen-
ben nagyon kell a chinin; ezt majdnem
esszük. De ne porban, hanem $\frac{1}{2}$ vagy
 $\frac{1}{4}$ g. préselt adagokban. A chininpor-
hoz az ostya úgy odaragad, hogy süte-
ménynek mindjárt meg is eheti; a czi-
garettapapirost pedig kár megenni. Ezen-
kívül fontosak a disenterikus bajok ellen
való szerek és hashajtók. Egyébre alig
van szükség. De igenis, hogy van! Kell

még a Balsamum peruvianum. Csak ezzel lehet orvosolni a Bush-mókest, a mitől minden erdei kirándulás után nyakig tarkák vagyunk s keservesen vakaródzunk. A káli hypermanganicum szintén fontos szer, arzenikus mérgezések ellen és minden dezinficiálásra. De jobb kristályokban, mint oldatban. Ennek itt mindig hiányában vagyok. Természetesen minden orvosi szert jól záró üvegbe és bádogba kell hozni, különben az esős idő első hónapjában elromlik.

Csereárút semmit se hozzon Európából. Kár volna az alkalmatlan csomag czipeléseért és szállítási költségért. Singaporembe olcsóbban is kapná. Erre, ha jön, Singaporembe külön részletes utasítás várná. Ott különben is sok hasznos dolgot végezhetne, összekötötést keresne kereskedőkkel, a kiktől mindent, a mi kell, hozatni lehetne, hogy ne kellene mindig egyes hajóstisztek kegyelmére szorulni, a kik csak úgy egy összegben számla nélkül számolnak el. Ha számlát emlegetni mernénk, úgy megbántva éreznék magukat, hogy egy se hozna többé semmit. Azután milyeneket hoznak! Most kaptam 270 márka árú vasneműt, a mit főnek, fának kínálok fele árért, de senkinek se kell, mert csak a Molukkákön van becsük. Még csak haragudnom se szabad érte, hogy meg ne

sértsem e nagy urakat, a kikre léptenyomon rá vagyunk szorulva. Baj, hogy a konzul szabadságon van Európában; nem tudom, mikor jön haza, most nincs ott senkim.

Szóval, hozzon minél kevesebb felesleges czók-mókot, annál több pénzt. Ellenben, ha jó csomó száraz fűrészpont, jó égetett gipszpont, $\frac{1}{2}$ és $\frac{1}{4}$ kilós mézre való négyszögletes üveget s mindenikhez 2—3 jó kúpos parafadugót, sok cziankálit hoz, nagy szolgálatot tesz vele az emberiségnek. Ha álmodom merészet és nagyot, csak akkor álmodom, hogy 50 liter 95°/o-os denaturált borszeszt hoznak tündérek nagy diadallal. Virginia szivarról álmodni sem merek, pedig itten csak sörre, borra van financia!

A Nemzeti Múzeum bizonyításával könnyen megkapná a Nord. D. Lloydtól a 33°/o-os kedvezményt. Ez a társaság igen előzékeny; minden tudományos célból utazónak szó nélkül megadja.

Nem szükséges mondanom, hogy tanulja meg jobban a madárpreparálást mint én, kivált az elkészítés után az alakadást. És tanulmányozza a múzeumban a madarakat, leginkább a közönségeket, hogy azokkal ne töltsük az időt a ritkébbak rovására.

A mint levellem megkapta, írjon rögtön, hogy jön-e? Mert én már várom is.

X.

(Dr. ENTZ GÉZÁ-hoz, mint az állattani szakosztály elnökéhez intézett levele.)

Erima, Astrolabe-bay, Új-Guinea, 1896. december 12.

Nagyságos Tanár úr!

Mélyen tisztelt Elnök úr!

Idő és távolság sok mindent elenyésztet, de csak növeli a tiszteletet és szeretetet. Idővel és távolsággal együtt növekedik bennem is e két érzelem az állattani szakosztály tagjai iránt, kiknek körében annyi tanulságos és élvezetes órát töltöttem. Azok a szakülések és

társas összejövetelek voltak az én egyedüli és igazi ünnepnapjaim! Most is számon tartom azokat a napokat, órákat, oda képzelem magamat körükbe, ott örülök a mások szorgalmas munkájának, tanulok és példát veszek belőlök.

Jól esik tapasztalnom, hogy ebből a szeretetből nekem is jut kis részecske, és erőt meríték abból a buzdításból,

mely a hazából a kartársak részéről szép szavakban és tényleges segítségben hozzám érkezik. Úgy tekintem, hogy nem az én csekély személyemnek szól az, hanem szól annak a nagy célnak, melynek itten szerény képviselője vagyok, de a melynek munkása otthon minden természetvizsgáló. Én itt csak a bányász vagyok, ki tördeli és a napvilágra hordja a durva sziklát, miből avatottabb kezek választják ki a drágakövet és illesztik be a természettudományok ékes koszorújába. Érzem és tudom, hogy minden magyar természetbarát együtt érez velem akkor, midőn e távoli világrészben abban a reményben küzdök és dolgozom, hogy majdan örömmel és büszkeséggel mutathassunk rá: ime ezeket a természeti kincseket egy ismeretlen világrészben magyar ember kutatta fel, magyar természettudósok ismertették meg a tudományos világgal, az eredeti és mérték adó darabok magyar gyűjtemény tulajdonai s bármely nemzetből való későbbi tanulmányozója a messze tájnak nem nélkülözheti többé a messze irodalmat!

Ezt érezte velem bizonyára szak-

osztályunk minden tagja, munkámból részt kívánt és vett magának sorsom könnyítése útján.

Buzdít és erőt ad nekem ennek a tudása e vadonban, ez egyedüliségben, hol különben olyan elhagyatottnak érezhetném magamat.

Ezt a gyöngéd buzdítást, e nem remélt anyagi segítséget én nem tudom viszonzni mással, mint köszönetem és hálám kifejezésével, melynek szíves tolmácsolására mélyen tisztelt Elnök urat bátorkodom felkérni.

A tisztelt szakosztállyal való együttműködésem csekély jeléül néhány új-guineai darázs életéről följegyzett megfigyelésemet tisztelettel mellékelve küldöm. Egyúttal Wachsmann Ferencz urat, szeretett szaktársunkat kérem fel, hogy tiszteljen meg szerény közleményem felolvasásával, melynek e czímet adtam: Darázsélet Új-Guineában.*

Fogadja a t. Szakosztály és mélyen tisztelt Elnök úr ismételt hálám és legmélyebb tiszteletem kifejezését, melyel maradtam igaz hívük

* Egyik legközelebbi füzetünkben közöljük. SZERK.

XI.

(Szalay Imre múzeumi igazgatóhoz irt leveléből.)

Azt gondoltam, hogy ezt a levelemet már Finschhafenből irhatom, de nem akarták az Istenek. A hajóra szállás reggelén már útban voltam mindenestül, de az éjjel esett nagy záportól megdagadt az Erima folyó, elvitte a hidat, vissza kellett fordulnom. Nem nagy baj ugyan, Stephansort és környéke pompás gyűjtőhely, de mégse szívesen töltök itt két hónapot az esős időből. Ennek a környéknek nem a legjobb híre van és pedig nem érdemetlenül.

A multkori postahajó elmenetele óta gyült tárgyakat most indítom útnak.

Erima, Astrolabe-bay, 1896. december 18.

Egészségem most hál' Istennek, kifogástalan. A mult posta óta sokat szenvedtem diszenterikus bajokban, a mi magában jelentéktelen valami, de lázzal párosan végzetes lehet. Épen azért nagyon kellett vigyáznom, nagyobb kirándulástól tartózkodtam s keveset jártam az erdőbe.

Az volt a legfőbb gondom, hogy legényeimet tanítottam a gyűjtésre. Most már négy van, úgy 15—16 éves fiuk; erősebbet nem adnak, az kell a mezei munkára. Három Bismarck-szigetségbeli házi szolgának kitünő, de lepke után

bottal kell őket hajtani. Most kaptam a negyediket, egy Salamon-szigeti buka fiút. Ez a telep legjobb vadásza: három tamol fiút lőtt egy lövésre! Már sikerült neki 25 patronnal három madarat lepuffantani. Csakhogy kazuárseréttel lövi a fülemilét és apróval a kakadút. Különben gyors, eszes és bátor ficzkó.

Csak attól tartok, hogy egyszer csak el kell őket bocsátanom, ha nem tudom fizetni. Mert csak ez maga mintegy 100 márka havonként. De bízom a jövőben! Pénzem ugyan a végét járja, de ez nem csinál bajt; tudom, hogy a decemberben induló hajó februárius elején ismét hoz valamicskét.

Különben is, ha a pénzsegély valami ok miatt megkésnék is, többé nem jövök zavarba. Szereztem már itt is annyi jó barátot, befolyásos ismeretséget, hogy pár ezer márkáig nem jövök zavarba. Csakhogy erre nem szeretnék rászorulni, mert itt minden ilyen szívesség kitömött madár, lepke és etnológiai tárgy ajándékozását jelenti. Pedig én attól fázom. Inkább úgy teszek, mint eddig: addig nyujtózom stb.

Februárius elejéig tehát még nem

indulok Finschhafenbe. Addig itt apró madarakra, ethnologikákra és lepkékre adom magamat. Jó barátságot kötöttem a telepünk nevét viselő hegyi falunak, Erimának a lakosaival. Csakhogy szegények, semmi szép tárgyuk nincsen. Különben magam is szegény vagyok apróbb cseretárgyakban. Hozattam egy hajótiszt útján 270 márka árú vasneműt Singaporeból, de csupa nagy tárgyak, legalább egy márkás darabok, a mit a tamol nem tud megfizetni, nagy részével meg nem tudok mit csinálni, mert csak a Molukkákon van értékük. Azért kellett most utolsó és legbecsesebb részéből újra késeket rendelni. Kifogytam belőlök Berlinhafenben.

Szegény Kärnbachnak, ottani házigazdánknak, a halálhírért kaptam pár napja. Kis kutterjén útban volt ide, s a Vulcan-sziget táján december 3-ikán meghalt. Társa ott eresztette le a tengerbe. Seleoban még úgy terveztük, hogy ez a társ én leszek. Jó szerencsém, hogy előbb eljöttem a gőzössel. Mit csináltam volna én a kutterrel a tengeren, a ki nem értek a vitorlázáshoz?

XII.

(A Magyar Nemzeti Múzeumnak küldött rovarokhoz csatolt megjegyzésekből.)

Az új-guineai hangyalesőkről. Védett száraz helyeken, hova nem esik be az eső, vagy csak ritkán ázik fel a talaj, seregeseen láthatni a hangyalesők tölcseireit. A legkedvezőbb hely nekik mégis a czölöpökre épült emberi lakások alatt van. A benszülőttek kunyhói alatt kisebb nagyobb tölcser szorong egymás hegyén-hátán, egyik a másikba szakad be; még arra a piczike terecskére is felüti a sátrát valami fiatal álcza, a mi a köralakú tölcserék érintkező helyeinél üresen marad. Az európaiak házat szintén czölöpök tartják; itt még

terjedelmesebb hely marad a hangyalesőknek, ezért itt tartózkodnak legtöbben, százával, ezrével turkálják a port.

Ez a feltűnő jelenség nem kerülhette el a természeti ember figyelmét és éles szemét; nevet is adott neki. Tán minden külön nyelvű benszülőtt faluban lehetne erre nevet találni, de nekem — mert nem jártam utána — eddig csak az jutott tudtomra, hogy Erima hegyi faluban, melynek benszülőtt lakosaival legtöbbit érintkezem, s melynek a nevét viseli az az európai telep

is, a hol most lakom, a *jab tamol* (hegyi ember, hegyi lakos), úgy a fogótölcsért mint lakóját, a hangyaleső álczát jól ismeri és *kulum* névvel megkülönbözteti.

Az új-guineai hangyaleső életmódja általánosságban megegyezik az európai fajokéval; a mi különbség köztök van, azt bizonyára az elütő viszonyok idézik elő.

Szaporodásukban nincs szünet. Egész éven át mindig lehet találni az átalakulás mindenféle fokozatán álló hangyalesőt, a piczi álczától fel a kifejtett rovarig, esős vagy száraz évszakban egyaránt.

Itteni hangyalesőink fűrgébbek, élénkebbek európai rokonaiknál; de ez csak a meleg trópusi égél hatása lehet. Épen ez a mozgékonyosság teszi lehetővé, hogy kevesebb türelmessel rövid idő alatt többet látni az új-guineai hangyaleső életéből, mint a félénk európai fajokéból, a melyek minden neszre meg lapulnak s inkább éjjel tevékenyek.

De meg az új-guineai hangyalesőket nagyobb tevékenységre kell hogy serkentse a megélhetés, az önfentartás küzdelme. Olyan itt az ő telepük ezer meg ezer lakójával, mint egy nagy város, melynek minden egyes lakója családtalanul él, kis korától maga szerzi meg mindenik a maga élelmét. A verseny nagy; egyik sem segít a másiknak, öszszes erejét értékesítenie kell mindeniknek, hogy táplálékát megszerezhesse. Ezzel szemben úgy áll a magános, vagy kevesed magával lakó európai *Myrmelion*, mint a magános vadász erdőbe rejtett kunyhójával, vagy a kicsiny pusztai tanya lakói, kiknek inkább csak a természeti viszonyok, mint a társadalom versenye nehezíti a megélhetést. A hangyalesőknél meg van fordulva a különbség Európa és Új-Guinea közt: nagy város, népes társadalom és a társadalomban az erős verseny a megélhetésért itt van a pápua-hangyalesők közt

s az európai hangyalesők élnek a pápua emberek módjára.

A fogótölcsér elkészítése a kunyhók és a házak alatt a czölöpök közt nem kerül a hangyalesőnek nagy munkájába, a puha porban, a porhanyó száraz földben a keményebb rögök daczára könnyen elkészül vele. Nehezebb dolguk csak az első települőknek van. De egyes helyekre időnként becsap az eső, összetapad az agyagos por, elmenekülnek a hangyalesők. Pár nap multán ismét száraz a föld, új települők jelennek meg, elkezdik az építkezést a kemény talajba. Európai hangyaleső elpusztulna az ilyen szilárd földön, a melyet ez az új-guineai fel tud ásni. Rák módjára hátrafelé haladva, a potroha vége alatt levő 10 erős, rövid tompa tüskével, melyek közül 4 az első sorban, 6 a hátulsó sorban van keresztben elhelyezve, legelőször is nagy kört kanyarít, barázdát szánt. Apró rögökre és porszemekre törik szét a föld, a mi hátára omlik. Hasa szélén, háta oldalain sorban és pamatonként nőtt serték kefélik a port hátrafelé, úgy hogy az mind a hátán végig előre a fejére és a szarvas állkapcsok közé kerül, a miknek a fogai és sertéi közt az apró por átrostálódik, a nagyobbak fennakadnak. Ezeket folytonosan lapátolva kihajigálja. Az első barázdával körülvelt kőralakú földterületet a szélén folyvást töri-szántja, míg egészen el nem készül vele, hogy csak a finom por marad vissza belőle. Így ássa a tölcsért mélyebbre, mélyebbre, míg el nem készül. De az olyan tölcsér, mint a mi hangyalesőinké, neki nem alkalmas. Annyi sok itt a gyorsan futó, repülő rovar, a hosszú lábú hangya, hogy az olyan primitív fogóból nagyobb része kimenekülne. Hát a tölcsér aljára még egy kútfoma vermet ás, annak a fenekén áll lesbe. Itt se várja, míg a sült galamb a szájába repül, míg valami rovar ügyetlenségéből a verembe hull, s neki csak

épen a porba kell húzni, hanem már a tölcser közelében járó rovarat riasztgatja messzire kihajigált porszemekkel. A hol sűrűn állanak a fogóvermek, bizony sokszor másnak a fogójába kergeti, de ezt a jó szolgálatot alkalom adtán a másik is visszaadja. Sőt igen sokszor, talán arra számítva, hogy valami nehézkesen járó bogárral van dolga, ott is hagyja a tölcser, s a por felszine alatt gyorsan haladva csípi el zsákmányát. Némelykor egyszerre többen is vesznek így üzöbe egy rovar. Ez az új-guineai hangyaleső tehát ebben a tekintetben összekötő kapocs azok között az európai hangyalesők közt, a melyek kizárólag fogótölcserrel vadásznak, és azok között, a melyek tölcserrel egyáltalában nem készítenek, hanem maguk futnak zsákmányuk után.

Nagy segítségére van ebben finom érzéke, hogy a közeledő rovar már messziről észreveszi. A legkisebb hangya lépteit meghallja tölcserétől 4—5 centiméter távolságból, a nagyobbacska 8—10 centiméterről is, s már hányja a port, vagy kijön és üzöbe veszi. Hozzánk arányosítva olyan képesség ez, mintha mi 8—10 méter vastag falon át meghallanók az egér lépteit, 20 méternyi vastag földön át a macska járását!

Hányszor vedlik ez a hangyaleső, mennyi ideig tart itt, míg teljes kifejlődését eléri, annak nem jártam utána. Ott veszem fel tehát életének vázolását, a mint az álcza teljesen kinőtt s bábozódni készül.

Báb korára ez is borsónagyságú, gömbös gubót sző, mint a hazai hangyalesők; különbséget csak annyit látok, hogy míg a mi hangyalesőink legfeljebb kissé mélyebbre húzódnak, de gubójok szabadon fekszik a finom porban, ez az új-guineai szereti valami szilárdabb tárgyhoz oda kötni gubóját. A czölöpök alján néhol csoportosan látom a régi

gubókat, a mikhez más újonnan jövők csatlakoznak. A czölöpöktől távolabb lakók darabka göröngyhöz ragasztják gubójokat, vagy, ha épen más nincs, egy kis forgács vagy levéltöredék is jó, sőt egy gubót egy tollacskához erősítve is találtam.

A gubó külsején laza szövet van, mely a körülte levő port összetartja. Ezzel megakadályozza, hogy a por behulljon; belül elkészülhet a finom ezüstfehér selyemfényű puha burok, s az álczakori poros, piszkos lakást tisztával cseréli fel, melyben egy porszemnek sem szabad lenni. A hangyaleső szakított eddigi életmódjával, tisztán akar megjelenni menyegzőjére. Még a rabló, vadászó életmóddal is felhagy, s ezután csak édes nedveket szívogat.

Mindamellett, hogy a hangyaleső álczák olyan tömegesen és épen az emberi lakások közelében élnek, a kifejlődött szárnyas rovar ritkán látni. Eltűnnek ezek is, mint az európai rokonok; csak néha csal magához egyet-egyet a lámpa világa, vagy az éjjeli lepkék számára csalogatónak fára kent édes nedv.

Alkonyat előtt egy-két órával lehet találni fejlődési helyük közelében frissen kikelt, puha, szárnyas hangyalesőket, a mint chitinvázuk megerősödését és kiszíneződését várják, jeléül annak, hogy ebben az időben szokták elhagyni a gubót és repülnek ki a nászútra.

Bár számos hangyaleső-gubót bontottam már fel, élősködőnek nyomára nem akadtam. Ha vannak, a miben nem kételkedem, ritkák lehetnek. Párszor letem ugyan a gubóban elpusztult álczát, de csak egyszerűen össze volt száradva, a gubó belsején se volt semmi sérülés, a hol élősködő eltávoztathatott volna; hanemha még a gubózás előtt elhagyta a hangyaleső álczát s ez már csak koporsónak készíthette el a selyemmel bélelt gubót.

Ellenben alkalmam volt látni a hangyalesőnek egy ellenségét, egy Pompilius-féle darazsat. Ott tipegett-tapogott a darázs, szokása szerint repkedve is, szaladgálva is, a hangyaleső-vermek választófalain, jól vigyázva, hogy bele ne essék a verembe, a hol, ha nagysága és erős volta mellett életveszély nem érné is, de kellemetlen kalandba keverednék. Egész csapat éhes hangyaleső hagyta el a biztos fogóvermet, zsákmány reményében a por felülete alatt haladva össze-vissza, irány nélkül, mert a folyton szaladgáló darázs hol itt, hol ott bukkant elő, műértő szemmel válogatva, melyiket fogja meg. Egyszerre csak ráugrott egy kinőtt álczára, hosszú görbe fulánkjával beleszúrta a porba. Jól talált; a hangyaleső meg se mozdult többé. Első lábával egyet kaparva, előhúzta a porból, szájába fogta, s szárnyát rezegtetve vonszolta a földön. Már készen vártam a hálóval, de még nem fogtam el, mert a darázs letette zsákmányát, keresgélve futkosott a keményebb talajon. Alkalmas helyet ta-

lálva, neki esett, állkapcsával tördelte, harapdálta a rögöt, a törmelékét két első lábával kaparta, seperte kifelé kiterpesztett négy hátulsó lába közt. Már be is jutott olyan mélyre, hogy nem látszott ki a ferde irányban haladó lyukból, mikor valami váratlan akadályra bukkant. Félbehagyta a megkezdett munkát, keresett más helyet, ásott, fúrt újra. Háromszor is újra kellett kezdenie, míg végtére jó puha talajra lelt. Akkor visszatért az elhagyott hangyalesőért, bevitte és bizonyosan petéjét is odatojta, azután bekaparta a lyukat. De már ekkor föléje volt feszítve az én hálóm is. Mikor a darázs kívül a nyílás száját a földdel egyenlővé tette s elrepülni készült, csak akkor látta a veszedelmet, melybe most vakon bele-rohant.

Hja, azon a bizonyos lépcsőzeten, melyen a létért való küzdelemben az erősek fölött erősebbek állanak, a darázs messze elmaradt az ember alatt!

(Folytatása következik.)